

॥ ॐ ॥

॥ श्री हरी परात्मान नमः ॥

49. No.

179

टेकीलो अमर, ❀

थाने 18-11-1921

1921 ❀ संसार दर्पण.

नाटकनो दुंक सार तथा गाग्रने

स्वदेश हितवर्धक कलप-भुहारी.

प्रयोजक तथा लेखक:—काशीदास गीरधरबाल शाह.

हारमोनियम मास्तर.

मु० नामा झाङ्गीआ. हाल निवासी-वालोड-भुहारी.

आवृत्ती १ वी]

[प्रत ३५०

मा जेलना सर्व हक छपावी प्रसीद्ध कर्ताजि रणहर नोंधावी स्वा-
धीन राप्पा छे तेमनी रण सीवाय कोअमे छापवुं छपाववुं
भजववुं या भजवाववुं नहो.)

संवत् १९७८]

[सन् १९२१.

कार्तिक सुदी १.

ता. ३१-१०-२१.

कीमत ०-३-० (त्रय आना.)

८५३०

સુરત ચણ્યાના પુલ ઉપર આવેલા “શંકર” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં
નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકળે બાપ્યું.

બપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,
કાળીદાસ ગીરધરલાલ શાહ.

મુા૦ નાના ફેફળીઆ, પ્રસિદ્ધ કરવાતું ઠેકાણું વાલોડ-બુહારી.

૧૯૪૬-૪૭-૪૮-૪૯-૫૦-૫૧-૫૨-૫૩-૫૪-૫૫-૫૬-૫૭-૫૮-૫૯-૬૦-૬૧-૬૨-૬૩-૬૪-૬૫-૬૬-૬૭-૬૮-૬૯-૭૦-૭૧-૭૨-૭૩-૭૪-૭૫-૭૬-૭૭-૭૮-૭૯-૮૦-૮૧-૮૨-૮૩-૮૪-૮૫-૮૬-૮૭-૮૮-૮૯-૯૦-૯૧-૯૨-૯૩-૯૪-૯૫-૯૬-૯૭-૯૮-૯૯-૧૦૦

ટેકીલો અમર નાટકનાં મુખ્ય પાત્રો,

પુરૂષ પાત્રો.

જયસિંહ.....શ્રીનગરનો રાજા.

મુકીર્તી.....પ્રધાન, ન્યાયમુર્તિ.

અમરસિંહ... ..રાજા જયસિંહનો પાટવીપુત્ર, સુરખાળાનો પતિ.

કુટીલસિંહ.....સેનાપતી; રાણીનો આશક.

સત્યસીંહ.....રાજ્યનો વક્ષાદાર, કોટવાળા સત્યનો સાથી.

બહાદુરસીંહ...ગરીબ રાજપુત. સુરખાળાનો પીતા, પ્રથમ સેનાપતી.

મેરૂ.....અમરનો ખાનગી નોકર

વનરાજ.....બીલ સરદાર, મદનીકાનો પીતા.

એ સિવાય મુત્રધાર, સીપાઇઓ, દરજી વગેરે.

સ્ત્રી પાત્રો.

સૌંદર્યવતી.....રાજા જયસીંહની નવી રાણી.

સુરખાળા.....અમરસિંહની સતી-સાધ્વી સ્ત્રી.

વીરમતી.....સત્યસિંહની સ્ત્રી, વીરાંગના.

વમુમતી.....સેનાપતીની સાધ્વી સ્ત્રી.

મદનીકા... ..સુરખાળાની સખી, મેરૂની સ્ત્રી.

છબોલી.....વણીક કન્યા, મેરૂની રખાચત.

દાસી, ચંપા.....

સત્યબોધીકા.....

એ સિવાય દાસીઓ, નાયનારીઓ, સખીઓ વિગેરે.

સ્થળ—શ્રીનગર, જંગલ, ખડેર, દરબાર વિગેરે,

લેખકના બે બોલ.

નાટક અને સંસારનો ચીતાર આબેહુબ બતાવવો, એનાથી કેટલાક મનુષ્યો સવળો રસ્તો મુકી અવળે રસ્તે દોરાય છે તે ન થતાં જેવી રીતે ગુણી મનુષ્યો ગુણના ગ્રાહી થઈ-અજ્ઞાનના અધકારપટને દૂર કરી શકે છે, શેરડીને ચુસી કુચો ફેંકી દે છે તેવીજ રીતે તેનો સાર સુર મહા-શયો લેશે, તો આ ખેલની મહેનત સફળ થયેલી ગણાશે.

મારો પ્રયાસ નવીન પ્રથમજ છે તો એમાં કોઈ ભાતની ભુલચુક હશે તો તેને સુધારી લેશે તો લેખક આપનો આભારી થશે. એજ. અસ્તુ

લી૦ દેશમંધુ કાળીદાસ ગીરધરલાલ શાહ.

મુા૦ વાલોડ, જુહારી.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૫૩૦ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ટેડીબો ૨૫૫૨

વિષય ટ-૧૨૪

ટકીલો અમર યાને સંસાર દર્પણ

નાટકનો ટુંક સાર

અંક ૧ લો.

પ્રવેશ ૧ લો.—સ્થળ—રસ્તો—સુત્રધાર વસ્તુ સચન—બાળાઓ ગાયન.

પ્રવેશ ૨ જો—સ્થળ—જંગલ—બહાદુરસિંહની ઝુંપડી, પોતાનું વૃત્તાંત પ્રદર્શિત કરવું, સુરબાળાનું આવવું, પ્રભુના ગુણનું સ્તવન બહાદુરસિંહનો ઇશ્વર પ્રત્યે દૃઢ વિશ્વાસ.

પ્રવેશ ૩ જો—સ્થળ—રસ્તો—સૌંદર્યવતીનું ગાયન ગાતા પ્રવેશવું, મદનના જોરથી પીડાતી રાણીનું દાસી પ્રત્યે પોતાને માટે કોષ યાર મેળવા કહેવું, બાદ પ્રયાણ.

પ્રવેશ ૪ થો—સ્થળ—બગીચો—સુરબાળાનું સખીઓ સાથે આવવું, સુરબાળાએ સ્વપ્નાની હકીકત કહેવી, કુમારનું શિકાર વેશ આવવું, પ્રેમ દર્શાવ, બહાદુરસિંહથી મેળાપ, રજા માંગી કુમાર સાથે શ્રીનગર તરફ પ્રયાણ.

પ્રવેશ ૫ મો—સ્થળ—મેરૂનું ધર—મદનીકાના લગ્ન થએલાં, હજી મદનીકા પોતાને ઘેરથી મેરૂ પાસે આવી નથી, તેથી મેરૂનો પશ્ચાતાપ, રાત્રિ કોની સાથે ગાળવી એ સંબંધી હવાઈ વિચારો, વાંઠાનો જન્મ વૃથા છે, કાંઈક વિચાર આવવાથી મારવાડી વણીક બામાણાની બાળ વિધવા પુત્રી છાંતીલીના રૂપ ગુણના વખાણ કરવા, બાદ તેને મળવા તેના મેકાન તરફ જવું.

પ્રવેશ ૬ ઠો—સ્થળ—મહેલ—રાણીનું દાસીએ સાથે આવવું,
દાસીને ચીઠી આપી સેનાપતિને બોલાવવા મોકલવી, બીજી દાસીએ
વચ્ચે પડી ના કહેવી.

પ્રવેશ ૭ મો—સ્થળ—રસ્તો—અમરને સમાચાર આવવા
દાસીનું જવું,

પ્રવેશ ૮ મો—સ્થળ—સેનાપતિના મકાનનો બગીચો—સેના-
પાત પોતે નોકરીનું વૃત્તાંત જાહેર કરે છે, ગર્વમાં ફુલાય છે, વસુ-
મતીએ સમજાવવો, સેનાપતીનું આડે આવવા ના કહેવી, દાસીનું
આવવું, વીંટી આપી ચાલ્યા જવું,

પ્રવેશ ૯ મો—સ્થળ—રસ્તો—સત્યસિંહનું ગાયન ગાતા આ-
વવું, મનુષ્ય જીવનના વિચાર.

પ્રવેશ ૧૦ મો—સ્થળ—મહેલ—અમરને સમાચાર જણાવવા
દાસી સત્ય સુબોધીકાનું આવવું.

પ્રવેશ ૧૧ મો—સેનાપતીની રાણી સાથે વાતચીત, અમરનું
આવી ચઢવું, અટકાવ. રાણીનું ક્રોધે બરાવું, સત્યસિંહનું આવી
ચઢવું. ટપ્પો. રૂપ.—અંક પહેલો સમાપ્ત.

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—સ્થળ—શયન ભુવન—અમરનું સ્વપ્નામાં
જાગ્રત થવું, ગાયન, ચીઠી લખવી, બારના ટકોરા સાંભળી સુષ જવું.
સૌંદર્યવતીનું છુપા વેશમાં આવવું, ચીઠી લેવી, ખુન કરવા જવું,
સત્યસિંહથી બચાવ, શીટકાર આપી ગાયન ગાતા જવું.

પ્રવેશ ૨ જો—સ્થળ—રસ્તો—જામીનીનું ગાયન ગાતા આવવું,
મેરનો મેળાપ, વાતચીત, પ્રેમ બંધન.

પ્રવેશ ૩ મે—સ્થળ-મહેલ બગીચો—રાણીએ સેનાપતી સાથે અમર અને સત્યસિંહને ફાંસાવા યુક્તી રચવી, સેનાપતીને પાછલી બારીથી રવાના કરવો.

પ્રવેશ ૪ થો—સ્થળ-રસ્તો—સત્યસિંહનું આવવું, પોલીસને પુછવું અહીંથી કોણ ગયું છે, પોલીસે કહેવું કે મને ખબર નથી, દાસીને બોલાવવી, ન માનવાથી મરણને શરણ કરવા ધસવું, સેનાપતીનું આવવું, કપાકપી.

પ્રવેશ ૫ મો—સ્થળ-મહેલ—સેનાપતીના ખાનગી વિચાર, દુષ્ટ વિચારો, વસુમતી પાપ ન કરવા ઉપદેશ કરે છે, સેનાપતીએ તેને ધિક્કારી કાઢવી, દાસીનું આવવું, સુરખાણાને પકડી લાવવા ચીડી આપી ચાલ્યા જવું.

પ્રવેશ ૬ ઠો—સ્થળ-મેરુતુ ધર—છબીલીનું ફેશનમાં ઉતરવું, મેરુતે નવા ડ્રેસો લાવવા કહેવું, મેરુતી પતરાણ.

પ્રવેશ ૭ મો—સ્થળ-અરણ્ય—સખીઓનું આવવું, ગરબો, સુરખાણા પતિ વિયોગમાં ઝુરે છે, સેનાપતિનું આવવું, સુરખાણાનું હરણ, સુતેલી ઉપાડી ચાલ્યા જવું.

પ્રવેશ ૮ મો—સ્થળ-મહેલ—અમર શોકાતુર ચહેરે, વિયોગી દીલ, મુંઝાવું. ગાયન, બહાદુરસિંહનું આવવું, સુરખાણાના સમાચાર આપવા, સત્યસિંહને ચીડીને માટે પુછવા બોલાવવા, અમરનું કોથે બરાવું, પ્રતિજ્ઞા.

પ્રવેશ ૯ મો—સ્થળ-રસ્તો—સત્યસિંહે વિચાર કરતાં રસ્તા ઉપર આવવું, વીરમતીનું ગભરાતા આવવું, સુરખાણાના સમાચાર આપવા, શોધમાં જવા કહેવું.

પ્રવેશ ૧૦ મો—સ્થળ-દરબાર—રાજ કચેરી, રાણીની ખટ-ખટ ચીડી બતાવી રાજને ભંભેરવો, અમરને દેશ નિકાલની સજા,

સત્યસિંહનું વખતે પડવું, નોકરી છોડી અમર સાથે ચાલ્યા જવું,
અન્યાયી રાજાનું પાણી પીવું હરામ છે તે સીદ્ધાંત બતાવવો.

અંક બીજો સમાપ્ત.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ ૧ હો—અરણ્ય-જંગલ—સત્યસિંહ, અમર વિરમતીએ
સુરખાળાની શોધ માટે તૈયારી કરવી સત્યસિંહનું શોધ માટે જવું.

પ્રવેશ ૨ જો—સ્થળ-મેરુતુ ધર—છપ્પીલીનું સ્વતંત્ર ચલણ.
મેરુતે ગામડીઓ ગણવેા મેરુતું આવી ચઢવું. સ્વતંત્ર ન ચાલવા
શિખામણ.

પ્રવેશ ૩ જો—સ્થળ-ખંડીએર-સુરખાળાનું ગાયન સેનાપતીનું
આવવું સતીને સંતાપવી. અડગ ટેક બળાત્કાર કરવો ફટકા મારવા
સત્યસિંહનું આવી ચઢવું. ઝપાઝપી. સત્યસિંહનું ધાયલ થવું-કેદ.

પ્રવેશ ૪ થો—સ્થળ-મેરુતુ ધર—મદનીકાનું આવવું, છપ્પી-
લીને જોઈ આશ્ચર્ય, સ્વદેશી પોસાક પહેરવા કહેવું, ફેસનને રીટકાર.

પ્રવેશ ૫ મો—સ્થળ-અરણ્ય-વીરમતીનું ગાયન, અમર-
સિંહનું આશ્વાસન, તપાસમાં જવું.

પ્રવેશ ૬ ઠો—સ્થળ-સેનાપતીનો મહેલ—રાણીનો સેનાપતી
સાથે સત્યસિંહને મરણને શરણ કરવાના વિચાર, વસુમતીનું આવવું,
સ્વામીને દુષ્ટ મતી માટે બોધ, રાણીનું ક્રોધે બરાવું, સેનાપતીએ
તેને માણસો સાથે જંગલમાં મારી નાંખવા મોકલવી.

પ્રવેશ ૭ મો—સ્થળ-અરણ્ય—મેરુતું અને વીરમતીનું ઉદાસ
થવું, અમરસિંહનું સત્યસિંહને છોડવરા બહાદુરસિંહ પાસે જવું,
વસુમતીને સીપાઈઓએ મારવાની તૈયારી કરવી, સતીની પ્રભુ પ્રાર્થના,

વિરમતીનું આવી ચઢવું, તમંચાથી એક સીપાઈનું ખુન, બીજે
ધમણ, સતીને હેઠાપત્રી, વસુમતીએ આપેલા સુમન્યાર, વિરમતીની
બાકુળતા, બાદ પ્રયાણ.

પ્રવેશ ૮ મો—સ્થળ—મેરુનું ઘર—મદનીકાન્તાની સ્તુતી,
છબીલીની સાદાઈ.

પ્રવેશ ૯ મો—સ્થળ—જંગલ—વિરમતી પતીના વિયોગથી
મુંઝાતી ત્યાં સેનાપતીનું આવવું, સતીને સંતાપત્રી, જીલમ ગુળજીવો,
બળાહાર કરવાની તૈયારી, વસુમતીથી વીરમતીનો બચાવ, સેનાપતીનું
જંગલવાણા પડી ચાલ્યા જવું.

પ્રવેશ ૧૦ મો—સ્થળ—મહેલ—સેનાપતીના રાણી સાથે રાજાનો
કાંટો દુર કરવા સંકેત, ત્યાં છુપા વેશમાં વીરમતીનું આવવું, સર્વ
બીનાઓ સાંભળીને ચાલ્યા જવું, પતીનો છુટકારો કરવાની તૈયારી.

પ્રવેશ ૧૧ મો—સ્થળ—જંગલ—વનરાજ બહાદુરસિંહ સાથે
મેરુનું આવી ચઢવું, વીરમતી વસુમતી સાથે ખંડેરમાંથી છોડાવી જવું.

પ્રવેશ ૧૨ મો—સ્થળ—દરબાર—સૌંદર્યવતીનું સેનાપતી સાથના
સંકેત પ્રમાણે દારૂમાં ઝેર નાખવું, અમન થયા બાદ દારૂનું લાવવું,
રાણીનું પીવું; ઝેર ચઢતા બેસુક થઈ પડી જવું સમાનું આ શું
જાટાળો છે તે વિશે ખીજવાવું, સેનાપતીએ રાજાને ઉદ્ધતનો જવાબ
આપવો, રાજાની કેદ કરવા સીપાઈઓને આજ્ઞા, ત્યાં સેનાપતીએ
અટકાવ કરવો, તેની સાથેજ સત્યસિંહ બિગેરે સંવેનું આવવી ચઢવું,
સેનાપતીને કેદ કરવો, રાજાની પરસામણી, આખરે જે થવાનું તે
થાય છે એ માટે અમરનો બોધ, સેનાપતીને વસુમતીના શીટકાર,
અમરને રાજામણિવે—છેવડનો આનંદ. છેવડનો આનંદ,

ટેકીલો અમર યાને સંસાર દર્પણ.

નાટકનાં આયનો.

મંજળાયરણ.

સુત્રધાર—બાળાઓ—

શ્રી હરી ઓ જય સ્વામી,
સુમતી આપો હે દીન સ્વામી—શ્રી.
અજર અમર પદ સુખ દેનારં,
તુજ નામ સ્મરણુ લાગે પ્યારં,
પળ પળ ધડીએ નહિ વિસારં,
હરનીસ હૃદય માંહી ધાર—શ્રી હરી.

સાખી } મતી ગતિ આપો વિભુ,
 } એ ભજવવા નાટ્ય સાર.
શુદ્ધ વિચારો હૃદયના,
પ્રગટ કરવા આવાર—શ્રી હરી.

બાળાઓ—

૨

નિજ દેશ તણી સેવા કરી જે સ્વદેશને ઉદારે
આત્મ ભોગે પણ પાછા ન પડતા દયા હૃદયમાં ધારે—નીજ.
એવા વિરક્તા થાય સૃષ્ટિમાં મહાત્માઓ રક્ષા કષ્ટમાં,
પાંડવાએ વનવાસ સહીને કૌરવ જે સંહારે—નીજ.
સીતા સતી હરી રાવણે નવે ગ્રહો જે આધ્યા બાણે
રામચંદ્રે તેને રાણી નિજ બંધુતોને તારે—નીજ.

મુરબાળા—

૩

એ...કીધી જેણે ભક્ત તણી વહાર,
 દીનદયાળુ મારો શામળોજી—કીધી.
 હિરણ્યકસ્યપુ પીતા ભક્ત પ્રહ્લાદનેરે
 સ્થંભે બીડાવી જ્યારે બાય
 નરસીંહ ૩૫ ધરી દુષ્ટને નખથી ચીરી
 ભક્તનો ગ્રાહ્યો હાય—દીન.
 સત્યાની હત્યા કીધી વીભીષણને લંકા દીધી
 સાગરે બાધી પાજ
 દસ સીસ રાજા રાવણનાં છેદી
 સીતા સતિને કાજ—દીન દયાળુ.
 એવા અનેક ભક્તો તાર્યા દુઃખમાંથી તેને ઉગાર્યા
 માર્યા પાપીને રાખી લાજ
 માટે એ પિતા મારા પ્રભુને સંભારો
 કરશે આપણું કાજ—દીન દયાળુ.

મુરબાળા—

૪

એક જંગલ માંહી ફરવા હું ગઇ ત્યાં કુમાર દીડા મારી નજરે,
 સરમાઇ ગઇ નીચું જોઇ રહી સનમાન નહિ મેં આપ્યું અરે.
 ઉમા કુમાર મારા સામુ બાળી મુને પ્રેમ દૃષ્ટિએ નિહાળી,
 પુછ્યું કેણુ તણી તમ છો બાળી ઉત્તર આપો લાગી પાળી
 એમ સાન કરી મુને સંભાળી લાગી અંતરમાં ધા દારી.
 નહિ મારાથી કાંઈ બોલાયું જરી મેં સાન કરી કહ્યું મનથી વરી.
 ખીજી વધુ બોલતા જાઉં કરી ગયા નાથ મારૂં એ દીલકું હરી.
 જોઉં આંખ ઉગાડી પાછી વળી નહિ નાથ દીડા મેં નજરે ફરી.

સખીઓ—

૫

ઐ...ઐ...ઐ...અંતર આપીસ ફળસે
આપનો સુખી સુખ અળ હળસે—ઐ...ઐ...ઐ...
ધાર્યું વિલુગ પાર પાડશે
દુઃખીજનોને દયાનીધી તારસે
સંકટ આપનો વિદારસે...ઐ...ઐ...અંતર.

સખીઓ—

૬

ઐ...ઐ...ઐ...ઐ...
પરણી કીધો સફળ તમે જન્મારો
ઐ...મનહરણી સુદીર સમય આ સારો
ઐ...ઐ.....પરણી.
૩૫ ગુણુ યોવન-મદે ભરેલી
સંસારના સુખની ચમ્પ હેલી
આનંદ રેલી...ઐ...પરણી.
મણીમય મુક્તા હાઉ આલુપણુ ઓપે
દેવ તણો અવતાર સુદીર મન લોભે
અવસર ઉત્તમ સારો
નીજ દેશને ઉદ્ધારો...ઐ...ઐ...પરણી.

મુરખાળા, સખીઓ, અમર—૭

રત્નામી સુખે સત્વરે સીધાવસો
ઐક દીન અમ આગણે સોહાવસો
પિતાની આજ્ઞા લઈ વહેલા પધારસો
દાસી તમારીને દુઃખથી બચાવસો...ઐક દિન.

સાખી } પતિને વિયોગ તે અમથી નહિ સહેવાય,
 } સમય સાધી આવી મળો તો સુખ શાન્તિ થાય.
 સખી અમારીનું હૃદય જલદી નિવારશે
 વચન અમારું હૈયા માંહી ધારસો—એક.
 આવીશ પ્રિયા હું સત્વરે
 આપને સંતોષવા
 ધીરજ ધરીને રહો
 પ્રિયા હૃદય મારૂં અરપવા
 વચન તમારું નહિ વિસારીયે
 એક દિન તમે પધારશો...એ...એ...એ...

રાણી—

૮

પાસ પ્રસારું પ્રેમના હું સૌ કોને તામે કરું
 માયા મોહમાં લલચાવીને મ્હારું વાયું હું કરું
 નામ તેવા ગુણુ છે મહારામાં સૌંદર્યવતી મુજ નામ છે
 હાવભાવથી જીતું સૌને એજ મ્હારું પ્રાપ્ત છે—પાસ પ્રસારું.

રાણી—

૯

ચૌવન બાગ ખીલ્યો છે મ્હારો મધુકર ભોગી ના મળે
 હાય હવે મું કરું સખી હું હૃદય મારું ટળવળે—ચૌવન.
 નવ ચૌવના નારી વોઢા પતિ મ્હારો વૃદ્ધ છે
 જલદી હાવ તું શોધી ચારને મદન તણી હવે હૃદ છે
 ચૌવન બાગ ખીલ્યો છે.....

અંક બીજો.

અમર—

૧૦

કામદેવ તું અતિ પ્રમળ છે સત્તા તારી જમાવે છે
જે જનમાં તું વાસ કરે છે તેને તું અચડાવે છે—કામદેવ.
રાય રંકને રંક રાય પણ તારા બકત બનાવે છે
તેને સુખ તું કેવું આપે નકરાર મોકલાવે છે—કામદેવ.
જીવો દાખલો એક દૃષ્ટિએ દેવોને પણ નહિ છોડ્યા
મહાસુર જેવા સમર્થ રૂપિએ મચ્છગંધારી પ્રિતી જોડ્યા
મહાદેવ પણ મોટા દેવ છે તેને પણ બમાબ્યા છે
બીલ જેવી નીચ જાતમાં મોહીત તેને કરાવ્યા—કામદેવ.

અમર—

૧૧

પ્યારી મારી મુર્તી તારી ઉર વિષે આવી અરે
આં છુપાવું હૃદય રમણી વિસરે ના તું ખરે—પ્યારી.
વિયોગ તારો લાગે મારી
વાગી હૃદય પ્રેમ કટારી
રામા રસીલી સુંદીર નારી
મુજ ચીત આવી હરે—પ્યારી મારી...

સાખી—નિર્મળ પ્રેમ આ જગતમાં દીસે છે પ્રીયા ત્હારો,
ખેંચે છે મુજ ચીત જોરથી મુજાય છે જીવ માહરો
કાર્ય ન કાંઈ મુજ સરે—પ્યારી મારી...

સત્યસિંહ—

૧૨

દીન દયાળ દાઝ જાણી બુદ્ધિને સુધારો
બુદ્ધિને સુધારો પ્રભુ દેશને બિહારો—દીન દયાળ.

સતયુગ ડવાપર, તેત્રાં, જતાં કળાનો આવ્યો વારો
 એનાથી તો હૃદ થઇ છે પાપી કળાને સંહારો—દીન.
 જસીમ જમાનો કળા કાળનો
 વ્યાપી રહ્યો 'છે સૃષ્ટિમાં
 દુષ્ટજનો સુખે ફરે સતીઆ રહે છે કષ્ટમાં
 ભારતનો ઉદ્ધાર કરવા નવા જન્મને ધારો—દીન દયાળ.

છબીલી—

૧૩

જેખનીયું થેલું ખનાવે ઓ બાપ મુને જેખનીયું થેલું ખનાવે
 હરનીશ મુને સતાવે—ઓ બાપ મુને જેખનીયું.
 ધરનો ધંધો ધડી ના સુજે
 વ્યાકુલ ચીતડું થું કહું સુજે
 પીડા આ કોને વધુ જે—ઓ બાપ મુને.
 અંતર પીડા બીજા થું જાણે
 દુખીજનો દુઃખીને પીછાણે
 દાઝ કો અંતર આણે... ઓ બાપ મુને.

છબીલી-મેરૂ—

૧૪

છોડો છોડો છબીલા સતાવો થું કામ
 પ્યારી ડરશો નહિ દીલમાં હૈડે રાખીશ હામ—છોડો છોડો,
 ભામાસાની પુત્રી છબીલી મારું નામ
 તમને નીભાવવા એ છે મારું કામ—છોડો છોડો.
 વચન તમારૂં આપો મુજને
 બે છબીલી આપું તુજને

રાખીશ રૂડી રીતથી આપીશ મુંદીર કામ
છોડો છોડો છખીલા સતાવો થું કામ.

છખીલી-મેરૂ—

૧૫

શાણા થું સમજવો
સાડી લાવો, પોલકા સીવડાવો
બંગડી સોનાની ઘડાવો—શાણા થું.
પ્યારી આવો, ન રીસાવો,
સાડી લાવું, પોલકા સીવડાવું,
બંગડી મોતીથી જડાવું,
કેમ શોભસે કે નહિ
હા હા હા આવો આવો લ્યોને લઢાવો
શાણા થું સમજવો.

સત્યસિંહ—

૧૬

મારું સંહાર પાપી અધર્મોને
મુળ ઉખેડી તોડી ફેડી સ્થાન એનું
કર ખુવાર લાગે નહિ વાર
સતીઆને સંતાપવાથી
જુલ્મી દુઃખીઆ થવાથી
સહન ન થાએ ધીરજ જાએ
દુષ્ટ અધર્મોને આપું સજાએ
મારી કરું સંહાર પાપી અધર્મોને.

સત્યસિંહ—

૧૭

આવ્યો જમાનો કલીકાળનો પાપીઓ પીડાય છે
 ધર્મી ખીચારા ખાસ-ધક્કા દુષ્ટ મુખી ચાય છે
 કરતા સત્ય કર્મો થકી હું પોતે પીડાઉં છું
 તજી નોકરી નમર છોડીને હું હવે અથડાવું છું—આવ્યો,
 બધે કદી પરવા નહિ આ પ્રાણુ જાયે મહારો
 તોપણ તજીશ નહિ ધર્મ મારો
 છું અમરતા હશે—આવ્યો જમાનો કળી કાલનો,
 પરાપકારી કાર્યો કરી હું કૃતાચ્છ થાઉં છું
 આ નાશવંત જગત તજીને
 સ્વર્ગને હું આહું છું—આવ્યો જમાનો.

સાખી—એજ મુજ નિશ્ચય છે તે કદીએ નહિ કરે,
 આ સત્યસિંહનો પ્રાણુ જતા અથોગ્ય કાર્યો નહિ કરે,
 આખરે સત્યજ તરે—આવ્યો જમાનો.

છબીલી—

૧૮

મારા ભાગ્ય તણો નહિ પાર
 હું છું રંગીલી નખરાળી નાર
 મારો રંગીલો છબીલો ચાર
 વચન માફ મિથ્યા ન જાએ
 કહેતા ન સાગે વાર
 પાણી માગતા દુધજ આપે
 મારો છે તાબેદાર—મારા ભાગ્ય,

પલમાં હસાવું પલમાં રમાડું પલમાં બનાવું લાચાર
 લટક મટકથી વચ્ચે કરી
 માઈ હું જીતિઓનો માર—મારા ભાગ્ય.

છબીલી-મેરૂ—

૧૯

લાવશે લાવશે લાવશે મારા મનગમતા કેસો લાવશે
 સાડી લાવશે, પોલકા સીવડાવશે
 મનગમતી મોજો કરાવશેરે મારા મનગમતા કેસો લાવશે
 આવશે આવશે આવશેરે પ્યારી મુંબઈથી પારસલ આવશે
 હલવો આવશે, ધારી આવશે
 તાજી જલ્દેખી મંગાવશેરે મારા મનગમતી મોજો કરાવશે
 આવશે આવશે આવશેરે પ્યારી—

મુરખાળા—

૨૦

મીલાવો મોહન મુજ ભરથાર
 બતાવો મારા સૌભાગ્યના સણગાર—મીલાવો.
 પ્રીતમ પ્રીતમ હું રડુ હરનીશ આરાધુ નાથ
 છોડી મુજને ક્યાં ગયા આ દેહના સંગાય—મીલાવો.
 જાંઘળી આ પુરી થશે મળે નહિ સુખ લગાર
 જળ વિણ જોમ મચ્છની દશા
 તેજ સમય આધાર—મીલાવો.
 કરજો કૃપા મમ ઉપરે આવી મળે આવાર
 ધિરજ ગદ્દ ખુટી હવે ક્યાં છે મમ દીલદાર
 મીલાવો મોહન મુજ ભરથાર—મીલાવો.

મુરખાળા—

૨૧

છેલ્લા મુજ પ્રણામ એ પ્યારા મારા આવાર
 પાપી પીડે છે મુજને ડરે નહિ લગાર
 હાય હવે હું શું કરું મારે મુજને બહુ માર—છેલ્લા.
 સહાય થાવો દયાનીધી મેળવો મુજ ભરથાર
 દુષ્ટના હસ્તથી બચુ કરજો એની હાર—છેલ્લા.
 આવો સ્વામી મહારા કરજો મારી બહાર
 રક્ષક તમ વિના કેા નથી બચુ નહિ લગાર—છેલ્લા.

વિરમતી—

૨૨

સંકટ નીવારો આવી ઉગારો હે વિભુ ગીરધારીરે
 કળીકાળમાં આવા મનુષ્યો જીવંતી કૃત્ય કરનારાંરે
 સત્યજનોને પીડા ભારી દુષ્ટ સુખે કરનારાંરે—સંકટ.
 બાહ્ય ધરો આવી દીનબંધુ અરજી લો સ્વીકારીરે
 હવે વિભુજી હદ થઇ છે બચાવો પાપીને મારીરે—સંકટ.
 દીનદયાળ જંગત કહે છે દયાનીધી કીરતારે
 મારો કે ઉગારો સ્વામી ટાળ બાવદંધી પારે—સંકટ.

વિરમતી—

૨૩

તારો ઉગારો નૌકા હમારી
 આજ્ઞા એક વિભુ તારી—તારો.
 મહા સાગરમાં ડુબવા લાગી
 આવો કૃષ્ણજી નિંદાને ત્યાગી

ભક્ત તમારાની બીડ ભાગી
 બંસી સુધીને જોપિકા જગી
 આવ્યા તમારા સરણે સુખમી
 અર્જ લેજો ઉરમાં ઉતારી—તારો.
 કામ પડ્યું છે વિશુ તમારું
 આવ્યું છે છેવટનું ખારું
 મરણ ઉગારો શરણ તાર
 દીન દયાળ લેજો ઉગારી—તારો.

છબીલી-મહનીકા-શોઠ— ૨૪

હવે તો સાદાઈમાં ફરશું
 રળ લઈશું ફેશનબાઈને સાદાઈમાં ફરશું—હવે તો.
 વિદેસી માલને મુકશું બાળી નામ નહિ લઈશું
 ભારતનો ઉદ્ધાર કરવા સ્વદેશી વસ્ત્ર ધરશું—હવે તો.
 જીણા વસ્ત્રથી એળ જણાયે માટે તેને તજશું—હવે તો.
 જડાથી શરીર સચવાયે
 હરનીસ ધારણ કરશું—હવે તો.
 દેશનો માલ વિદેસ જાયે તે નહિ જવા દઈશું
 વિદેશનો માલ લેવો નહિ તેની પ્રતિજ્ઞા કરશું—હવે તો.
 સુતર કાંતશું ખાદી વણશું રેંટીઓ ફેરવશું
 ભારતનો ઉદ્ધાર કરવા એક સંપી અછશું
 હવે તો સાદાઈમાં ફરશું.

વિરમતી—

૨૫

પિયુ દાસી હદાસી રહી વિરહી વામા
 ગયા તરછોડી મુકી અધવચ સ્યામા—પિયુ.
 આપ વિથોગે નવ રહેવાયે
 દિન એક વરસ સમ જાયે
 આવે। ન તલસાવે ભામા—પિયુ.
 ક્યાં મુને મળસે પ્રિતમ આરા
 શોધુ ગિરિ તરવણુ છો નેત્રના તારા
 દરસન દીયો ને છે રહી રામા—પિયુ.

સાખી—ફુટે દગો દીધો ધણો પ્રપંચ રચી આવાર,
 સહાય કરજો સામળા છો સત્યના તારણુ—પિયુ.
 આવું છું હું પણ ખરી મેળવવા મમનાથ,
 રક્ષા કરવાને હવે નહિ કોઈનો સાથ
 દીનદયાળુ પુરણુ કામા—પિયુ.

સાખી—ભલે તણુ મમ દેહને પણ ન તણથ હું આપને,
 અખંડ જોડી રાખો વિશ્વ કળેટા હમારા કાપજો—
 પિયુ દાસી હદાસી રહી—

વિરમતી—

૨૬

નીકલ જા તું અહિંથી તું દુર થા
 સતીને સંતાપી ન સાર જડે પાપી
 ભલે તોફાર આપી લીધે થીજ મુલ કાપી

મહાસાગરનું જળ તું કેમ લે છે માપી—નીકલ જ.
 છેવટનું કશું તું માન તજ દે ન કર ગુમાન
 નારીસીંહ મુચ્છ જણી તેને બેતાં જશે પ્રાણ
 સમજ હજી ન કર તું યા—નીકલ જ.

અમર—

૨૭

હાય જમાનો આવ્યો ભારી—હાય.
 સલજનોની કરી ખુવારી—હાય.
 પિતા પુત્રની તજ સગાઇ કોણ જગની કોના ભાઇ
 પતિ તજ કીધી અન્યથા ચારી—હાય.
 સાખી—રાજ્ય તજ્યું મેં માફ કીધો જંગલ વાસ,
 અપર માતાએ કર્યો સર્વે સુખનો નાસ.
 મિત્ર વિના હું થયો લાચારી
 બચવાની નથી હવે કંઈ બારી
 સરજોગતને વિલુ લેજો ઢગારી—હાય.

અમર—

૨૮

મિત્ર તમ વિણ દુઃખીઓ હું ભારી
 મુને બનાવ્યો અતિ આભારી—મિત્ર.
 વચનો તમારા ધીરવીર ન્યારા
 આજે સંભારી વાગે પ્રેમ કટારી—મિત્ર.
 હવે ક્યાં જવો પ્રેમજ અરપી
 જળ વિણ મચ્છ રહે જેમ તલપી
 તેવી અતિ પથ થઈ છે ભારી—મિત્ર.

સાખી—માતા નહિ પીતા નહિ બંધુ નહિ ભગિની નહિ
 ને પ્રેમીજનને પ્રેમ મળતા
 અવર કેમ સગપણુ નહિ
 ખરે તે જણાવ્યું કરીને ચારી.

મોહીની—

૨૯

મોહીની મુરત તોરી વારી વારી જઈ
 સોહીની મુરત તોરી કેસે બળ ખાઈ—મોહીની.
 આવો પ્યારે સતાવો ન સૈયા
 કહાં હુ હુ તુમકો પ્યારે કનૈયા
 છપી તેરી મેરે ગલે લગ જઈ—મોહીની.
 તેરે ખીના કાના નીદ ન આવે
 સ્વપ્ન માંહી આવી કાયકુ સતાવે
 ભોજનમે તેરે ખીના પ્યારે કેસે ખાવું
 મોહીની મુરત તોરી વારી વારી જઈ.

અમર-મુરખાળા—

૩૦

સ્નેહની સલુણાં સ્યામાં
 રતી દેવી રમણી રામા
 ભાગ્યદેવીને આધારે—એ...એ...એ...
 મુજને મળી તું ભામા
 પ્રેમની કસોટી પ્રીયા
 આપણી વિલુએ કરી
 હમે સંતાપ તાપ

સંકટમાં ન જોઈ મી
 રહેવું ધીર કરી પામ્યા વિજયભરી
 કૃપાળું મયાળું ચા તું દયાળું
 હે જન્મ ધણી
 હમારો હૃદયો દીન મણી
 પાપીનો ક્ષમ સહનો વિજય
 છે ખરો હે જનો હૃદય આંહી ધીરમે ધરો
 રટાને રાધે સ્થામાં સ્નેહની સહુધી સ્થામાં.

શાન્તી !

સમ્પુર્ણ !!

શાન્તી !!!

